

77 днів лютого. Україна між двома символічними датами російської ідеології війни

КУПИТИ

У дитинстві вона не могла зрозуміти, чому люди у фільмах про блокаду Ленінграда постійно лежать. А коли Маріуполь узяли в облогу росіяни, і вона з чоловіком багато днів прожила без води, їжі й тепла під постійними обстрілами, зрозуміла — коли лежиш, то економиш сили та енергію. У «77 днів лютого» увійшли репортажі, написані журналістками українського видання Reporters у період між 23 лютого і 9 травня — двома символічними датами в російській мілітарній ідеології. Вторгнення російських військ в Україну зупинило лік днів і відкинуло українців у міжчасся, де досі триває лютий — місяць початку великої війни. У цьому міжчассі і в цих відвертих історіях є біль, страх, ненависть, подекуди відчай. Та головне — надія. Це оголений нерв і чесний голос нової української дійсності, який журналістки і авторки Reporters зафіксували із перших вуст.

Reporters.

77 ДНІВ ЛЮТОГО

Україна між двома символічними датами російської ідеології війни

Передмова Сергія Жадана

77 днів лютого

77 днів лютого

Україна між двома символічними датами
російської ідеології війни

Упорядкувала
Марічка Паплаускайте

Лабораторія · Reporters
Київ
2022

УДК 355.01+355.012
П17

Паплаускайте Марічка, упорядниця

П17 77 днів лютого. Україна між двома символічними датами російської ідеології війни. — К. : Лабораторія, 2022. — 224 с.

ISBN 978-617-8203-39-9 (м'яка обкладинка)
ISBN 978-617-8203-40-5 (електронне видання)
ISBN 978-617-8203-41-2 (аудіокнига)

У дитинстві вона не могла зрозуміти, чому люди у фільмах про блокаду Ленінграда постійно лежать. А коли Маріуполь узяли в облогу росіяни, і вона з чоловіком багато днів прожила без води, їжі й тепла під постійними обстрілами, зрозуміла — коли лежиш, то економиш сили та енергію.

У «77 днів лютого» увійшли репортажі, написані журналістами українського видання Reporters у період між 23 лютого і 9 травня — двома символічними датами в російській мілітарній ідеології. Вторгнення російських військ в Україну зупинило лік днів і відкинуло українців у міжчасся, де досі триває лютий — місяць початку великої війни. У цьому міжчасі і в цих відвертих історіях є біль, страх, ненависть, подекуди відчай. Та головне — надія. Це оголений нерв і чесний голос нової української дійсності.

УДК 355.01+355.012

Фотографи: 22, 25, 124, 148, 151, 154, 161, 165 Данило Павлов; 34 фото надала авторка; 37 Аня Семнюк; 47 фото надала авторка; 54 Аліна Смутко; 77 Вячеслав Ратинський; 85, 87, 90 Олексій Фурман; 106, 173 Маша Фоя; 109, 114 Вячеслав Ратинський; 135 Максим Лиманський; 202, 206 Андрій Бесчастний; 213 Марія Складова.

Укладачка *Марічка Паплаускайте*. Літературні редактори *Анастасія Левкова, Станіслав Остапенко*. Коректорка *Клавдія Ставицька*. Верстальниця *Олена Білохвост*. Технічний редактор *Микола Климчук*. Художня редакторка *Оксана Гаджій*. Дизайн обкладинки *АбоАбо*. Завредакції *Катерина Малько*. Відповідальний за випуск *Антон Мартинов*.

Підписано до друку 19.09.2022. Формат 60×90/16. Друк офсетний. Тираж 3000 прим. Замовлення № 604895. Надруковано в незламній Україні видавництвом «Лабораторія» у тов «Конві Прінт», вул. Антона Цедіка, 12, м. Київ, Україна, 03680. Свідоцтво дк № 6115 від 29.03.2018. Термін придатності необмежений.

тов «Лабораторія», пр. Степана Бандери, 6, м. Київ, Україна, 04073, тел. (097) 975-52-23, info@laboratoria.pro. Свідоцтво дк № 7100 від 14.07.2020. Висновок Держ. сан.-епідем. експертизи № 12.2-18-1/28536 від 17.12.2020.

Літературно-художнє видання

ISBN 978-617-8203-39-9 (м'яка обкладинка)
ISBN 978-617-8203-40-5 (електронне видання)
ISBN 978-617-8203-41-2 (аудіокнига)

Усі права застережено. All rights reserved
© 2022 Марічка Паплаускайте
© тов «Лабораторія», виключна ліцензія на видання, оригінал-макет, 2022

Зміст

[Сергій Жадан. Свідчити і пам'ятати](#)

[Олександра Горчинська. Уламки. 20 коротких історій цієї війни, яких ми не повинні забути](#)

[Віра Курико. Сьогодні восьмий день, відколи тато не на зв'язку](#)

[Марічка Паплаускайте. Воєнний хостел «Les Kurbas Theatre»](#)

Зоя Храмченко. Херсон — це Україна

Аня Семенюк. Потяги, напаковані розбитими серцями

Катерина Бабкіна. Пережити телепорт

Тетяна Безрук. Там було чотири людини. Вижила лише мама

Маргарита Чимирис. Доню, заплющ очі і повторюй за мною

Віра Курико. Десять днів у Чернігові

Єва Райська. Бомбосховище театру витримає

Віра Курико. «Ми бачили поле — воно горіло. Але я надіявся, що ми не згоримо»

Ганна Аргірова. «Пам'ятаю, як ділила два варених яйця на 15 частинок. Всі так раділи»

Світлана Ославська. Паляниця-залізниця

Інна Адруг. «Я не можу виїхати — у мене двадцять котів»

Ольга Омелянчук. Хіпо і команда

Ольга Омелянчук. Паша і дідो

Ірина Ярошинська. Її далеке плавання

Тетяна Безрук. Ями

Марічка Паплаускайте. Море

Світлана Ославська. Гілка абрикоса

Віра Курико. Білий халат

Олена Лівіцька. Підняти хрести

Інна Золотухіна. Дорога додому

Марічка Паплаускайте, Олександра Горчинська. Країна незламних

Марічка Паплаускайте. Хор історії. Замість післямови

Про авторок

Сергій Жадан

Свідчити і пам'ятати

Війна знецінює мову. Речі, явища та означення водномить втрачають свою звичну вагу, щойно ми потрапляємо в силове поле смерті, щойно смерть із абстракції перетворюється на щось цілком конкретне, присутнє в одному з нами просторі, щось відчитуване в ранковому повітрі, пізнаване за важким диханням, за запахом горілого.

Зміна звичних обставин, нагла ситуація тотальної ненормальності, вивихнутості, відчуття великого кривавого зламу, який ти до кінця не можеш досягнути, призводить до певного заціпеніння, завмирання, замовкання, оскільки слова, які ще вчора позначали собою ті чи інші предмети, імена, на які озивалися ті чи інші люди, втрачають свою чинність, виявляються недостатніми для повноцінного мовлення, для пояснення себе, для проговорення світу.

Війна, поза всяким сумнівом, потребує перезапуску мови, ремонтування її головних механізмів, переназивання елементарного та важливого. Це доволі болючий і травматичний досвід, а проте — без нього нічого не вийде, без нього ми ризикуємо лишити без пояснення купу деталей, спалахів та епізодів, з яких потім, з часом, буде складатися наша оповідь про цю війну, наша візія цих місяців, наша правда про біль та відвагу.

Очевидець, який починає свідчити й фіксувати, так чи інакше стоїть перед цими важкими дверима — дверима мовчання, за якими перебуває власне мова: мова нової реальності, мова, позначена люттю і відчаєм, страхом і надією, мова, що стає для кожного з нас, у нашому мовчанні, рятівною й значимою. Мати справу з переназиванням головного й запам'ятовуванням

найважливішого — гіркий і важкий привілей того, хто зважується свідчити, зважується вийти поза межі чіпкої й мертвотної тиші.

Ця збірка, яку ви тримаєте в руках, збірка репортажів, свідчень, фіксацій, на мою думку, саме про це — про потребу і здатність людини проговорювати найболючіше, найважче, те, що лишає найглибші сліди й потребує найточніших слів. Мова очевидців, зібрана на цих сторінках, є ще одним нагадуванням того, що мова вразлива, проте, в жодному разі, не безсила — вона відновлюється в наших легенях, вона потребує виходу, вона має достатньо сил, аби пробиватися назовні навіть за найгірших і найпечальніших обставин.

Очевидці, які почали говорити про війну, почали фіксувати її ламані, гострі, потворні контури, насправду займалися не просто документуванням — по-своєму вони пробували вперше озвучити інтонацію людей, які говорять про нову реальність — реальність, до цього незнану, невідому, реальність, частиною якої вони так чи інакше стали.

Чому, власне, так важливо говорити про війну від початку, не чекаючи на її завершення, не чекаючи на витворення певної дистанції? Наша пам'ять насправді є не найнадійнішим інструментом. Вона легко надається до маніпуляцій, покладатися на неї загалом доволі ризиковано. Тим паче, коли йдеться про максимально загострені емоційні стани, про стан граничної сердечної вивернутості, засліплення, оглушеності. Якись речі забуваються поза нашим бажанням — пам'ять просто витісняє їх, розпихає темними закутками, затемнює. Апелювати до пам'яті — справа взагалі не надто вдячна. Значно логічніше звертатися до очевидців, які свого часу знайшли силу говорити й свідчити.

Про цю велику, повномасштабну війну, як на мене, важко писати в категоріях часу, в категоріях хронології. Чи можеш ти, скажімо, згадати, що саме тримало тебе в березні? Що давало сили в квітні? За що ти чіплявся в травні? Час війни — спресований і неподільний, з нього складно щось вичленувати,

за ним щонайменше проглядається календарна сітка. Він радше нагадує щільний, максимально густий, насичений голосами, запахами та кольорами потік, який тримає нас усіх разом, який не відпускає, не дає перепочинку, не дає шансу для повноцінної рефлексії.

Нині, читаючи тексти про перші тижні нападу та оборони, ловиш себе на думці, що всі ці події, всі ці стани, всі ці затемнення смутку й спалахи надії справді потребували фіксації, потребували того, хто вихопить їх із загального потоку вражень та переживань, хто дасть цим голосам можливість залишитися на папері, а отже — бути почутими й відчитаними в майбутньому. Так чи інакше, ми знову й знову будемо повертатися до тих перших днів, перших тижнів великої війни, будемо знову й знову намагатися відновити свої почуття, свою оптику, згадати своє тодішнє серцебиття. Наскільки нам це вдасться? Пам'ять — це та книжка, перечитуючи яку, ти щоразу чомусь дивуєшся, щоразу помічаєш щось, до цього часу не помічене, не підкреслене, не означене. Потрібні свідчення. Потрібні голоси тих, хто зважився й заговорив. Біль і радість потребують документації. Хоча би для того, щоби в майбутньому ми могли звірятися з цими голосами минулого, голосами з пам'яті, голосами з історії.

Є питання, яке нині трапляється чути регулярно: як писати про цю війну? Якими словами можна пояснити все те, що з нами всіма нині відбувається, що ми всі переживаємо? Чи достатньо звичних запасів мови для пояснення цілком нового досвіду, досвіду травматичного, фізично наближеного до території смерті, безпосередньо з ним поєднаного? Не певен, що нині можна знайти вичерпну й однозначну відповідь на подібні питання. Природа писання влаштована таким чином, що письмо відживлюється й постає навіть на найвипаленіших ділянках свідомості, навіть по найжорстокіших зламах та огромах, коли, здавалося б, мова видається просто зайвою, коли можливості її видаються кінцево вичерпаними, фатально обмеженими та

недостатніми. Проте вона, мова, все одно повертається, як вода в пересохлі річища, а з нею повертається й письмо. Воно може бути різним, але очевидним є те, що без нього ми позбавлені дуже важливих можливостей. Зокрема — можливості свідчити.

В цьому випадку думка про те, що між реальністю та рефлексією повинна бути певна дистанція, місце, наповнене повітрям для дихання, є слушною, проте не доконечною. Письмо — заняття передусім індивідуальне, тож і твориться воно цілком індивідуально, щоразу по-іншому, у відмінний спосіб, неочікувано та непередбачувано. Ця збірка є важливим і надзвичайно гострим, фактично позбавленим часової дистанції зліпком страшної, кривавої реальності. Це голоси, котрі почали означувати війну відразу ж, щойно людина виходила з мороку тиші й мовчання. Фактично, така собі пряма мова очевидців, які зважилися свідчити про пожежу, коли вогонь ще не цілком спав. Це дуже важливі голоси. Оскільки за ними відчувається прискорене серцебиття, збите дихання людини, яка щойно вийшла з території смерті, вийшла на світло й голоси, які її кликали. Вийшла, перевела подих, подолала страх — і заговорила.

Олександра Горчинська

Уламки. 20 коротких історій цієї війни, яких ми не повинні забути

Чоловік, чий брат не виходив на зв'язок із початку березня, нарешті знайшов братове тіло — того вбили у власному домі, у Ворзелі, пострілом у спину. А тоді облили тіло бензином і підпалили.

* * *

Мама, яка тремтячими руками написала на спині своєї доньки її ім'я, прізвище, дату народження та контакти родичів кульковою ручкою — на випадок, якщо когось із них уб'ють або дитина загубиться.

* * *

Дівчинка з розбомбленого вщент Маріуполя, яку назвали українською Анною Франк за те, що вона документувала хроніки війни у своєму щоденнику.

* * *

Бабуся з Бучі, яка не змогла сказати про себе нічого, крім власного імені, і журналісти через фейсбук шукали бодай якихось її родичів. І знайшли.

* * *

Мешканець села під Києвом, який намагався евакуюватися власним авто, але був розстріляний у ньому на Житомирській трасі, — родичі змогли дізнатися про його смерть через місяць,

але їм не дали забрати тіло відразу, бо воно, ймовірно, було начинене вибухівкою.

* * *

Молода жінка з Харкова, яка залишилася, щоб доглянути важкохвору матір. Цю жінку тиждень ґвалтував російський окупант, а потім застрелив її матір — у неї ж на очах.

* * *

Дванадцятирічний хлопець та його мама з Ірпеня, поховані на території житлового комплексу, де вони жили, аж поки не потрапили під мінометний обстріл просто на вулиці.

* * *

Чоловік, чий телефон украли окупанти і він не знає, куди вдалося виїхати його дружині і чи вдалося взагалі, — і також просить знайти її через соціальні мережі та волонтерів.

* * *

Чотирирічний хлопчик Сашко, який тікав від обстрілів човном разом з бабусею, а потім зник. Його шукала вся Україна, але знайшли мертвим — імовірно, човен перевернувся, бо по ньому стріляли росіяни.

* * *

Вагітна з маріупольського пологового будинку, якій роздробило стегно від вибуху і яка просила добити її, бо не хотіла страждати, а тоді померла разом з дитиною.

* * *

Український футболіст із села Мотижин, якого вбили разом із батьками. Перед тим окупанти викрали родину, адже мати футболіста була старостою села.

* * *

Шестирічний хлопчик, який посивів після того, як в нього на очах окупанти кілька разів зґвалтували маму. Вона померла згодом від тяжких травм, несумісних із життям.

* * *

Жінка, яка прикріпила до одягу свого сина бірки з його даними на випадок, якщо на шляху до українсько-польського кордону або під час його перетину хлопчик загубиться у натовпі.

* * *

Мешканець Бучі, який втратив під обстрілами всю сім'ю, а тепер дає інтерв'ю журналістам просто на кладовищі, на могилах дружини й дітей, щоб засвідчити цей злочин росіян перед світом.

* * *

Одинадцятирічний хлопчик, який сам дістався із Запоріжжя до Словаччини та перейшов кордон уночі, маючи при собі лише пакет із паспортом та номер телефона, написаний батьками на руці.

* * *

Фотокореспондент, який знімав в Іловайську та вибрався звідти живим, а через вісім років був убитий двома пострілами в голову на Київщині.

* * *

Пенсіонер, якого розстріляли просто на вулиці, коли він ішов у сусідню хату погодувати стареньку лежачу матір.

* * *

Шестирічний хлопчик із Бучі, який приносить на материну могилу консерви. Його мама померла з голоду під час окупації міста — тепер вона похована просто у дворі свого ж багатопверхового будинку.

* * *

Жінка з Ірпеня, що купила квартиру в новобудові й робила там ремонт, коли в її ЖК прилетів ворожий снаряд. Пізніше вона потрапила на знаменитий знімок — той, де мирні мешканці ховаються від обстрілу під зруйнованим мостом.

* * *

Мешканець Бучі, який прожив у підвалі більше як місяць. Він власноруч поховав у дворі трьох своїх товаришів. Одного збирав по частинах — на все поховання окупанти дали йому 20 хвилин.

Віра Курико

Сьогодні восьмий день, відколи тато не на зв'язку

За тиждень до початку війни я прочитала воєнний щоденник Астрід Ліндґрен і вирішила писати свій, щоби впорядкувати думки. Попри те, що я чекала цього з першого дня війни, яка почалася 2014-го, попри те, що я завжди чекала, коли вони ввійдуть із боку Чернігова, і знала, як діяти, усе пішло не так.

28.02.22

«У Чорному й Азовському морях стоять майже всі бойові кораблі Чорноморського флоту РФ. Американські медіа називають нову дату: 24–25 лютого». Це був один із передостанніх абзаців мого щоденника, який я записала десь опівночі 23 лютого. Ще не настав новий день 24 лютого.

Сьогодні п'ятий день війни.

Я намагаюся все зрозуміти, як це було. Ще о другій ночі ми з чоловіком Сергієм курили на кухні. Він повернувся від друга, з яким уже давно хотів посидіти. Ми говорили про вторгнення. Я сказала, що не боюся. Не знаю, чи справді не боялася. Але ми завжди казали: будемо тут до останнього. Тепер я вже нічого не знаю напевне. Ба більше, тепер я знаю: мати певність у чомусь — велике лихо.

Перед сном я розповіла Сергієві історію лісника, що садив ліс у степу, — Віктора фон Граффа. Цікава історія чоловіка, який здолав степ. Тепер без підказки я ледве можу згадати його ім'я. Так само зникають із пам'яті якісь слова, рядки пісень, назви вулиць.

Десь о пів на сьому в Сергія задзвонив телефон. Я теж підвелася й почала заспокоювати собаку. Ми спали на підлозі біля нього, бо він має зламану лапу. Сергій не говорив, а лише слухав. У горішній квартирі всі страшно тупали. Я зрозуміла, що сталося. Сергій поклав слухавку і, не обертаючись до мене, почав шукати новини. Я: «Ну скажи вже». Звісно, я знала. «Росія ввела війська на всіх напрямках». З тієї миті й дотепер моє серце розірване.

Я кинулась до телефона й побачила, що батько дзвонив саме тоді, коли все почалося. Я набрала його. Сказав, що вони йдуть через наш кордон із білоруського боку. Він не знає, що робити, бо берці і військовий квиток удома. До дому ще зо 50 чи й більше кілометрів. Але я забула, де він був. А коли вже бути чеснішою перед самою собою — не знала, бо мало спілкувалася. Я чомусь подумала, що він удома. Це село на самому кордоні. Попросила його взяти маму, сестер і вивезти їх до мене. Він сказав, що спробує, але не знає, чи встигне. Ми попрощалися. Він сказав, що буде щось робити. Сьогодні восьмий день, відколи він не на зв'язку.

* * *

Коли він повернувся зі сходу (це був 2016 чи 2017? він так довго не вертався, що я не можу полічити, скільки він провів на війні), я була спокійна. Він живий. Нам пощастило. І от знову.

Тато належить до ОР-1. Учора вночі, коли Зеленський оголосив призов, багато хто довідався, що це таке. Це оперативний резерв першої черги. Це військовослужбовці, які мають бойовий досвід або проходили строкову службу з 2014 року, тобто від початку вторгнення.

Коли тато повернувся з війни, я боялася, що його скоро покличуть назад. Потім я забула про цей резерв. І 23-го ми дізналися, що от сьогодні-завтра призивають резервістів. Пів дня я не могла додзвонитися батькові. Я вже подумала, що він давно їде автобусом у свою військову частину в Тернопіль. Але ні, він

був на роботі, у нього немає у відрядженні ні телевізора, ні інтернету, тому він нічого не знав. Здається, коли я сказала йому, його голос поважчав.

— Алло, тату, ти на роботі?

— Так, а що таке?

— Там просто оголосили, що резервістів викликають.

— Мобілізація почалася?!

Ось тут його голос поважчав. Чому я не подумала, що мій батько — не я і не сидить цілий день у новинах по шию, не гортає стрічки соцмереж?

— Ні, ні, тільки резервістів. Цими днями мають дзвонити всім. Медкомісії не буде в тих, хто в останні п'ять років проходив її для служби. Тільки спитають, як почувашся.

— Ну так і тоді було. Ніхто нічого не перевіряв. Часу не було.

— Ага. Тату, попередь мене, як виїдеш.

— Звісно.

Хіба могла я створити безглуздішу розмову? Тату, я дуже люблю тебе. І дуже за тебе боюся. Я майже все в тобі не розумію, як і ти в мені. Але це не привід не боятися за твоє життя. Одного разу нам пощастило, я не хочу вдруге з цим жартувати. Але росіяни вже тут. Уже дев'ять років тут.

* * *

Мені звело шлунок. Боляче, нудить, трусить. Я набрала маму. Мама сказала, вони вже тут. Десять поруч гатять. Я сказала, ми можемо забрати її негайно. Мама сказала, не треба. Вони вже тут. Це відлуння в мені донині.

Ми з Сергієм, у паніці, не розуміючи масштабу, почали спихати речі у валізу. Навколо був мій дім, і водночас його вже не було. Сотні книг, які я збирала, десятки рослин. Я перебирала речі, бачила ці плаття, ледь не взяла одне. Боже. Ми запхали наших тварин в авто разом з валізою і стрімко вирушили в бік Києва, на захід.

Під Козельцем ми охолонули. Поговорили й розвернулися. Лишалася проблема із собакою. Його треба було кудись подіти. Ми кинулися в бік Мени, в бік наступу, до батьків Сергія, та за Черніговом нас завернули. Там уже підривали міст. Поліцейський, який нас зупинив, мав спокійний голос. Навіть трохи буденний. Він сказав це так, ніби мости під Снов'янкою час від часу підривають. Потім додав, що через це буде сильний затор. Ми розвернулися у місто. Тепер я думаю часто (як і про кожну дрібницю в ланцюжку наших дій) — що він мав на увазі? Що проїхати таки можна було? Що там є якась дорога, на яку всі кинуться через підірваний міст? Тобто ми могли, так, могли? Якби ми залишили там собаку, все було б інакше. Навіть якби ми не виїхали звідти. Але все це треба вже викинути на смітник. Ніякий аналіз не допоможе.

Ми поїхали додому. Дорогою бачили, що черги до магазину біля нас не такі великі, як у центрі до банкоматів. Я подумала, що хоч ми й маємо трохи їжі, але того недостатньо. Я картала себе: чому ми не зробили запасів? За це мусила відповідати я, бо це я контролюю продукти в домі. Сергій пішов у наш магазин.

На диво, саме там не було великої черги. Він прийшов із трьома пакетами. Я так і не знаю, що там було, крім 400 грамів м'яса, які я виклала в холодильник. Я почала набирати воду в усі банки, які мала. Сергій клеїв вікна.

Шлунок не відпустило. Це був біль, страх, відчай, паніка. Ми витягнули диван на середину кімнати, щоби ховатися за ним, якщо раптом наше вікно полетить на нас уламками. Зняли всі полиці зі стін у спальні та ванні. Підготували у ванні плед і матрац поруч, щоб накритися. На кожну сирену треба було ховатися. Ми переносили собаку й закривали kota у пральні, бо кіт не слухався.

Уперше ми сховалися там о 14:03. Сирен не було чути, але в телеграмі всі одне одному передавали. Тоді саме загорівся літак на аеродромі в Півцях, де колись ми хотіли повчити мене водити авто. Коли сирена затихла, ми дізналися, що на Чернігів летіли

два літаки, але розвернулися. По тому ще кілька разів ми накривалися нашим матрацом у ванні.

* * *

Сергій запропонував поїхати до друга в приватний будинок. Ми ще не знали, що панельки не складаються так просто. Ми приїхали туди з рюкзаками, я навіть не все туди поклала, бо ми планували вранці повернутися в квартиру.

У Сергія Светлого не чулося війни. Можливо, бо бігають діти, які мало що розуміють. Вони теж не їли. Ми ховалися у ванні під сирени, а ще я виходила у прямий ефір із Чернігова під вибухи на тлі, та ще й дядько з приватного сектора пиляв дрова.

Усе пішло шкереберть уночі. Тепер я думаю, чи не керував нами страх. Зрадницький, підступний. Ми вирішили їхати. О третій ночі. Бахкало повсякчас, і ми побоялися, що на ранок Чернігів окупують і ми змушені будемо сидіти тут із росіянами, не маючи змоги допомогти нікому. Ми не знали масштабу. Ми думали, якщо виїхати на захід, звідти можна легко піти у військкомат. І мені, і Сергію. Насправді все не так, ні. Але тоді, тоді це здавалося виходом. Підбурило й те, що в нас собака зі зламанною лапою. Щоб бути мобільними, його треба було вивезти. До того ж, думала я, в умовах окупації її швидко не стане чим годувати.

А далі ланцюжок. Якби я одразу не подзвонила другу Вані, який повіз дітей, ми б не виїхали з Чернігова. Але, знову ж, усе це пусте. З першого разу ми цього зробити не змогли. Поліцейський сказав завертати, і ми слухняно завернули. Бо ми звикли слухати владу. Але ми чомусь вернулися і спробували знову. Ось цей момент у мене випав з голови. Я була виснажена вже тоді.

Пам'ятаю тільки красивий ранок під Каневом. Неймовірний блакитний Дніпро праворуч від нас, зелень, лютий здавався сходом весни. Ми поговорили про те, чому так сюди й не

доїхали? Сергій сказав, що ми це зробимо обов'язково. Я усміхнулася. Я не вірила.

За 17 годин ми дісталися Львова, наступного дня вдалося завести собаку до подруги Тані в Більшівці. Але відтоді ми так і не можемо повернутися в Чернігів, який не окупували, а який бореться. Знову ж, я постійно себе запитую, чому ми подумали і зробили так, як зробили? Але вже треба заспокоїтися. Мені пояснили, що це синдром уцілілого. Я хочу повернутися за першої ж нагоди, бо вважаю себе зрадницею. Нам потрібно в Чернігів.

03.03.22

Сьомого дня війни, залишивши собаку у Львові, ми змогли повернутися в Чернігів. Це була складна дорога, але ми повернулися. Тут росіяни обстрілюють багатоповерхівки, садочки, лікарні. Тільки за третє березня тридцять три людини загинули в чотирнадцятиповерхівці й біля неї. Будь-якої миті ми можемо опинитися в кільці, хоча я вірю в ЗСУ, навіть знаю.

Але ми з чоловіком уже вдома. Як і хотіли. Подолавши страх і паніку — ми вдома. Ми на своїй землі й робимо що можемо, як і всі інші. Я більше не боюся.

Марічка Паплаускайте

Воєнний хостел «Les Kurbas Theatre»

Я мала квитки на виставу. Планувала поїхати на день чи два до Львова, щоби знову пережити маленьку драму, зіграну на сцені. «Амнезію, або Маленькі подружні злочини» я дивилася разів зо п'ять і, як це буває з хорошими п'єсами, щоразу зчитувала в ній нові сенси. Планувала, що так буде й цього разу. Планувала вбрати нову чорну сукню і, може, вже навіть весняні чобітки на підборах. Але не судилося. Замість сукні — спортивний костюм, який не знімаю останній тиждень. Замість планів повернутись на завтра в Київ — повна невідомість. Замість вистави на сцені театру — ліжка для тих, хто, як і я, цими днями лишився без дому.

П'ять днів тому Росія напала на Україну і почала нещадно обстрілювати українські міста. П'ять днів тому тисячі українців, нажаханих війною, у ймовірність якої так складно було повірити, попрямували у західні регіони, де шанси вціліти здаються трохи вищими. Щоб дати прихисток бодай частині з них, у львівському Театрі Леся Курбаса відкрили шелтер просто на сцені.

— Мої ж усі в Харкові: мій тато, брат і його вагітна на сьомому місяці дружина, — каже вона на моє перше «як ти?». Наталія Рибка-Пархоменко — акторка театру й співачка гурту «KURBASY». Саме вона першою запропонувала приймати в театрі переселенців. — Я боюся зайвий раз смикати тата. Не пишу, не телефоную, тільки дивлюся часто, чи він онлайн.

Ми зустрічаємося в театрі бозна-якого числа чи дня тижня. На п'ятий день війни — так тепер ми всі ведемо відлік. Сьогодні від ранку російські військові луплять по Харкову градами. О 16.14, якраз перед тим, як я зайшла до театру, телеграм-сповіщення принесло нову звістку: «Внаслідок обстрілів у Харкові до лікарень потрапило 44 людини. 7 — померли. Обстріли досі тривають».

— Про те, що почалась війна, мені сказав тато. Він задзвонив зранку, каже: «У нас гримить». Я була в такому шоці, що не могла себе докупити зібрати. Здається, навіть моя 8-річна дочка поводитись більш по-дорослому. Кілька днів я була сама не своя. А потім зрозуміла, що мушу щось робити. Побачила, що люди організовують місця, де приїжджі можуть ненадовго зупинитися. Відпочити з дороги, зорієнтуватися, куди і як далі. І подумала: чому б нам не облаштувати таке місце в театрі?

Наталину ідею підтримав колектив на чолі з директором театру Олегом Цьоною та пересічні львів'яни — на заклик у

фейсбуці приносити постіль, ковдри, рушники, чайники та інше відгукнулося так багато людей, що потребу швидко закрили.

«Від сьогодні починаємо приймати людей, яким немає де зупинитись у Львові. Крім ночівлі, у холі Les Kurbas Theatre, на вул. Леся Курбаса 3, можна буде перепочити, випити каву або чай, перекусити та отримати професійну допомогу медсестри, психолога, юриста, — написала Наталя у фейсбуці ввечері першого дня роботи театрального шелтеру. — Зможемо прийняти до 30 дорослих та дітей на сцені нашого старовинного театру». І люди прийшли.

* * *

Кам'яниця Театру Курбаса збудована понад сто років тому під театр-вар'єте. Облущена штукатурка цих стін ховає під собою розписи львівського художника та сценографа Зигмунта Балька. На відміну від більшості академічних театрів, і сцена, і глядацький зал тут геть невеличкі. За цю камерність, серед іншого, постійні глядачі і люблять Театр Курбаса. Сьогодні у глядацькій залі стільців немає — самі ліжка. Те саме — на сцені. 18 ліжко-місць. Наразі з них зайняті лише кілька.

— Вчора ввечері всі були зайняті. Але зранку люди пороз'їжджалися далі. Багато їдуть за кордон. Хтось зорієнтувався, де може пожити трошки довше у Львові. Ми одразу кажемо, що прихисток у театрі — тимчасовий.

— А де ви так швидко знайшли стільки ліжок?

Наталя всміхається:

— То не ліжка. То театральний станок. Спеціальна розбірна конструкція, з якої ми збираємо тимчасові помости різної висоти та форми для різних вистав. Вигадали на ходу. У нас же ні в кого немає готельного досвіду. Тим паче у військові часи.

Брак досвіду компенсується ініціативними друзями. Так, питання прання білизни та одягу вирішили завдяки колективу косметологічного центру — там погодилися взяти прання на себе.

— У нашого готелю мало б бути п'ять зірок, бо в нас є найголовніше за мірками часу — власне бомбосховище, — каже Наталя і запрошує сходами вниз.

Колись у підвальне приміщення вели окремі двері з вулиці — тут було концептуальне кафе «Солодка плітка». Тепер після оголошення повітряної тривоги сюди спускаються мешканці театру.

* * *

Серед тих, хто вже встиг пересидіти у підвалі театру кілька повітряних тривог, — 28 річна Дар'я та двоє її синів: 8-річний Артем та 9-річний Максим. Вони приїхали до Львова з Авдіївки. Це вже не вперше, коли війна змусила Дар'ю залишити там власний дім. У 2014 вона так само тікала з Авдіївки від обстрілів. За деякий час повернулася. І от знову.

— Ми, мабуть, поїдемо до друзів в Естонію. Вони кличуть — мають там дім, тому нам є де жити, — говорить Дар'я.

У рідному місті вона працювала операторкою в «Розетці». Наразі лишилася з двома дітьми не лише без житла, а й без роботи.

— Цього разу я швидко зібралася. Не хотіла з собою везти ні зайвих речей, ні каструль ніяких. Тільки найнеобхідніше і документи. За чим тільки шкодую — це за маминими картинами. Вона в мене художниця, і ми вдома маємо багато її робіт, а з собою жодної не взяла.

Поки ми говоримо, відлуння театру розносить коридорами звуки фортепіано. Не надто впевнено, але з душею — це грає старший син Дар'ї. Пів року тому вона віддала Максима у музичну школу. Коли ухвалили рішення їхати з Авдіївки, він все переживав, чи не забудуть вони його портативне електронне піаніно. Доля привела малого саме сюди.

* * *

У гримерці гамірно. Актори не мають наразі роботи — усі події театру скасовані через війну на невизначений термін. Однак колектив чергується на робочому місці. Приймають гостей, допомагають їм з усім, що треба, підтримують одне одного.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

BOOK2GO
ЕЛЕКТРОННІ КНИГИ

КУПИТИ